DOMSTOLENS DOM (Anden Afdeling)

7. marts 2002 *

I sag C-107/00,

angående en anmodning, som Tribunal du travail de Mons (Belgien) i medfør af artikel 234 EF har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Caterina Insalaca

mod

Office national des pensions (ONP),

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artikel 46-46c i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EØF) nr. 2001/83 af 2. juni 1983 (EFT L 230, s. 6), som ændret ved Rådets forordning (EØF) nr. 1248/92 af 30. april 1992 (EFT L 136, s. 7),

* Processprog: fransk.

har

DOMSTOLEN (Anden Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, N. Colneric, og dommerne R. Schintgen (refererende dommer) og V. Skouris,

generaladvokat: P. Léger
justitssekretær: assisterende justitssekretær H. von Holstein,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— Caterina Insalaca ved délégué syndical D. Rossini

— Office national des pensions (ONP) ved G. Perl, som befuldmægtiget

— den belgiske regering ved A. Snoecx, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved P. Hillenkamp og H. Michard, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 5. april 2001 er afgivet mundtlige indlæg af Caterina Insalaca ved D. Rossini, af Office national des pensions (ONP) ved J.-P. Lheureux, som befuldmægtiget, og af Kommissionen ved H. Michard,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 25. oktober 2001,

afsagt følgende

Dom

1 Ved dom af 13. marts 2000, indgået til Domstolen den 22. marts 2000, har Tribunal du travail de Mons i medfør af artikel 234 EF forelagt to præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af artikel 46-46c i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EØF) nr. 2001/83 af 2. juni 1983 (EFT L 230, s. 6), som ændret ved Rådets forordning (EØF) nr. 1248/92 af 30. april 1992 (EFT L 136, s. 7, herefter »forordning nr. 1408/71«).

2 Disse spørgsmål er blevet rejst under en sag mellem Caterina Insalaca og Office national des pensions (herefter »ONP«) vedrørende problemet, om en italiensk efterladtepension skal medregnes ved fastsættelsen af loftet for den belgiske arbejdsophørspension og den belgiske efterladtepension, hun har krav på.

De relevante retsregler

Fællesskabsretlige bestemmelser

3 Artikel 12, stk. 2, i forordning nr. 1408/71 har følgende ordlyd:

»Indeholder en medlemsstats lovgivning bestemmelser om, at en ydelse skal nedsættes, stilles i bero, eller bortfalde, når modtageren samtidig får udbetalt andre sociale ydelser eller har andre indtægter af enhver art, finder disse bestemmelser, medmindre der er fastsat andre bestemmelser i denne forordning, tillige anvendelse, selv om det drejer sig om ydelser, som den pågældende har opnået i henhold til en anden medlemsstats lovgivning, eller om indtægter, han har modtaget på en anden medlemsstats område.«

4 Artikel 46, stk. 1-3, i forordning nr. 1408/71 bestemmer:

»1. Såfremt de foreskrevne betingelser i en medlemsstats lovgivning for erhvervelse af ret til ydelser er opfyldt [...] gælder følgende regler:

a) Den kompetente institution beregner det ydelsesbeløb, der skal udredes:

i) dels i henhold til den for institutionen gældende lovgivning alene

ii) dels i henhold til stk. 2.

[...]

2. Såfremt de foreskrevne betingelser i en medlemsstats lovgivning for erhvervelse af ret til ydelser kun opfyldes ved anvendelse af artikel 45 og/eller artikel 40, stk. 3, gælder følgende regler:

a) Den kompetente institution beregner det teoretiske beløb for den ydelse, som den pågældende ville kunne gøre krav på, hvis samtlige forsikrings- og/eller bopælsperioder, der er tilbagelagt i de medlemsstater, hvis lovgivning arbejdstageren eller den selvstændige erhvervsdrivende har været omfattet af, havde været tilbagelagt i den omhandlede medlemsstat og efter den lovgivning, der gælder for den pågældende institution på det tidspunkt, da ydelsen skal fastsættes. Såfremt ydelsesbeløbet efter nævnte lovgivning er uafhængig af længden af de tilbagelagte perioder, anses dette beløb for at være det i nærværende litra omhandlede teoretiske beløb.

b) Den kompetente institution fastsætter derefter det faktiske beløb for ydelsen på grundlag af det i litra a) nævnte teoretiske beløb efter forholdet mellem længden af de forsikrings- eller bopælsperioder, der er tilbagelagt efter den for institutionen gældende lovgivning forud for forsikringsbegivenhedens indtræden, og den samlede længde af de forsikrings- og bopælsperioder, der er tilbagelagt efter lovgivningen i alle de berørte medlemsstater forud for forsikringsbegivenhedens indtræden.

3. Den pågældende har fra den kompetente institution i hver af de berørte medlemsstater ret til de højeste ydelsesbeløb beregnet i henhold til stk. 1 og 2, medmindre andet eventuelt følger af anvendelsen af bestemmelserne om nedsættelse, midlertidig inddragelse eller bortfald af ydelser, som er fastsat i den lovgivning, hvorefter denne ydelse skal udbetales.

Hvis dette er tilfældet, foretages sammenligningen mellem de ydelsesbeløb, der fremkommer efter anvendelsen af de nævnte bestemmelser.«

5 Artikel 46a i forordning nr. 1408/71, der indeholder almindelige bestemmelser om nedsættelse, midlertidig inddragelse eller bortfald af ydelser ved invaliditet, alderdom eller til efterladte i henhold til medlemsstaternes lovgivning, bestemmer:

»1. Ved sammenfald af ydelser af samme art forstås [...]: Sammenfald af ydelser ved invaliditet, alderdom og til efterladte, som beregnes eller udredes på grundlag af forsikrings- og/eller bopælsperioder, der er tilbagelagt af en og samme person.

2. Ved sammenfald af ydelser af forskellig art forstås [...]: Sammenfald af ydelser, der ikke kan betragtes som ydelser af samme art i den i stk. 1 nævnte forstand.

3. Ved anvendelse af bestemmelser i en medlemsstats lovgivning om, at en ydelse skal nedsættes, stilles i bero eller bortfalde, når der samtidig består ret til en ydelse ved invaliditet, alderdom eller til efterladte og en ydelse af samme art eller en anden ydelse eller andre indtægter, gælder følgende regler:

a) Der tages kun hensyn til ydelser, som der er erhvervet ret til efter lovgivningen i en anden medlemsstat, eller andre indtægter, der er opnået i en anden medlemsstat, såfremt lovgivningen i førstnævnte medlemsstat indeholder bestemmelser om medregning af ydelser eller indtægter, der er opnået i udlandet.

[...]«

6 Forordningens artikel 46b, der omhandler særlige bestemmelser om sammenfald af ydelser af samme art, der udbetales i henhold til lovgivningen i to eller flere medlemsstater, fastsætter følgende:

»1. Bestemmelserne i en medlemsstats lovgivning om nedsættelse, midlertidig inddragelse eller bortfald af ydelser finder ikke anvendelse på en ydelse, der beregnes i henhold til artikel 46, stk. 2.

2. Bestemmelserne i en medlemsstats lovgivning om nedsættelse, midlertidig inddragelse eller bortfald af ydelser finder kun anvendelse på en ydelse, der beregnes i henhold til artikel 46, stk. 1, litra a), nr. i), såfremt det drejer sig om:

a) en ydelse, hvis størrelse er uafhængig af længden af de tilbagelagte forsikrings- eller bopælsperioder, og som er anført i bilag IV, afsnit D

eller

b) en ydelse, hvis størrelse fastsættes på grundlag af en fiktiv periode, der anses for at være tilbagelagt mellem tidspunktet for forsikringsbegivenhedens indtræden og et senere tidspunkt. I sidstnævnte tilfælde finder de nævnte bestemmelser kun anvendelse, såfremt der samtidig består ret til en sådan ydelse og:

i) enten en ydelse af samme art, medmindre to eller flere medlemsstater har indgået aftale om ikke at medregne samme fiktive periode to eller flere gange

ii) eller en ydelse af den i litra a) omhandlede art.

[...]«

7 Artikel 46c i forordning nr. 1408/71 indeholder særlige bestemmelser om samtidig ret til en eller flere af de i artikel 46a, stk. 1, omhandlede ydelser og en eller flere andre ydelser eller indtægter, når to eller flere medlemsstater er berørt.

De nationale bestemmelser

8 Det fremgår af artikel 20, stk. 1, i kongelig anordning nr. 50 af 24. oktober 1967 om arbejdsophørs- og efterladtepension for arbejdstagere (*Moniteur belge* af 27.10.1967), at »efterladtepensionen kun (kan) kumuleres med arbejdsophørspensionen eller med enhver anden ydelse, der sidestilles med en sådan pension, op til et bestemt beløb, der fastsættes af kongen«.

9 Artikel 52, stk. 1, i kongelig anordning af 21. december 1967 om almindelige bestemmelser for arbejdsophørs- og efterladtepension for arbejdstagere (*Moniteur belge* af 16.1.1968), som ændret ved kongelig anordning af 9. juli 1997 (*Moniteur belge* af 9.8.1997, herefter »den kongelige anordning af 21. december 1967«), bestemmer:

»Når den efterlevende ægtefælle kan gøre krav på dels en efterladtepension i henhold til pensionsordningen for arbejdstagere, dels en eller flere arbejdsophørspensioner eller enhver anden ydelse, der sidestilles hermed, i henhold til pensionsordningen for arbejdstagere eller i henhold til en anden eller flere andre pensionsordninger, kan efterladtepensionen kun kumuleres med disse arbejdsophørspensioner op til et loft svarende til 110% af beløbet for den efterladtepension, som ville være blevet tilkendt den efterlevende ægtefælle for et fuldt erhvervsforløb.

Når den i første afsnit nævnte ægtefælle ligeledes kan gøre krav på en eller flere efterladtepensioner eller ydelser, der sidestilles hermed, i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 10a i den kongelige anordning af 24. oktober 1967, kan efterladtepensionen ikke være højere end forskellen mellem dels 110% af efterladtepensionens beløb for et fuldt erhvervsforløb, dels summen af de beløb for arbejdsophørspensionerne eller de i første afsnit omhandlede sidestillede ydelser og et beløb, der svarer til efterladtepensionen for en arbejdstager med et fuldt erhvervsforløb ganget med den brøk eller summen af de brøker, der er udtryk for størrelsen af efterladtepensionerne efter de andre pensionsordninger bortset fra pensionsordningen for de selvstændige erhvervsdrivende. Disse brøker er identiske med dem, der er anvendt eller skulle være blevet anvendt ved anvendelsen af ovennævnte artikel 10a.

Anvendelsen af bestemmelsen i andet afsnit kan ikke medføre, at efterladtepensionen nedsættes til et beløb, der er mindre en forskellen mellem beløbet for den efterladtepension, der kan tilkendes før anvendelse af ovenstående afsnit, og summen af beløbene for arbejdsophørspensionerne og de ydelser, der sidestilles hermed i medfør af første afsnit.

[...]«

Hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

10 Caterina Insalaca, der siden 1981 har oppebåret efterladtepension fra den kompetente italienske institution, indgav den 28. oktober 1997 en ansøgning om arbejdsophørs- og efterladtepension til ONP. ONP tilkendte hende med virkning fra den 1. december 1998 arbejdsophørspension efter den belgiske pensionsordning for arbejdstagere.

11 Ved afgørelse af 2. juli 1998 tilkendte ONP hende efterladtepension med virkning fra den 1. december 1998.

12 Ved beregningen af den belgiske efterladtepension anvendte ONP antikumulationsreglerne i henholdsvis artikel 52, stk. 1, i den kongelige anordning af 21. december 1967 og artikel 46c i forordning nr. 1408/71. ONP inddrog i den forbindelse Caterina Insalacas italienske efterladtepension i beregningen. Denne beregningsmetode medførte en nedsættelse af Caterina Insalacas belgiske efterladtepension.

13 Caterina Insalaca anlagde sag til prøvelse af ONP's afgørelse af 2. juli 1998 ved Tribunal du travail de Mons, idet hun bl.a. gjorde gældende, at artikel 52, stk. 1, i den kongelige anordning af 21. december 1967, således som bestemmelsen var blevet anvendt, var i strid med artikel 46a og 46b i forordning nr. 1408/71.

14 ONP gjorde under retssagen gældende, at den belgiske efterladtepension i hovedsagen ikke var blevet nedsat som følge af, at sagsøgeren oppebar italiensk efterladtepension, men som følge af sammenlægningen af den belgiske efterladtepension og den belgiske arbejdsophørspension.

15 Under disse omstændigheder besluttede Tribunal du travail de Mons at udsætte sagen og forelægge følgende præjudicielle spørgsmål for Domstolen:

»1) Er en national regel om beregning af efterladtepension, der foreskriver en begrænsning af loftet for sammenlægning af »alderspension/efterladtepension«, når den efterlevende ægtefælle kan gøre krav på en efterladtepension, der skal udredes af en anden medlemsstat, en bestemmelse om nedsættelse i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 46a og 46b i forordning nr. 1408/71 af 14. juni 1971?

2) I bekræftende fald, skal artikel 46a og 46b da fortolkes således, at de bemyndiger den nationale institution, som anvender antikumulationsreglen, til under hensyn til den efterladtepension, der udbetales i henhold til ordningen i en anden medlemsstat, at nedsætte det loft for sammenlægning af alderspension/efterladtepension, der er foreskrevet i den nationale lovgivning?«

Første spørgsmål

16 Indledningsvis bemærkes, at det fremgår af fast retspraksis, at en national regel må kvalificeres som en bestemmelse om nedsættelse i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i forordning nr. 1408/71, når den beregning, den fastlægger, har til virkning, at det pensionsbeløb, den pågældende har krav på som følge af, at han har krav på en ydelse i en anden medlemsstat, nedsættes (jf. bl.a. domme af 18.11.1999, sag C-442/97, Van Coile, Sml. I, s. 8093, præmis 25, og sag C-161/98, Platbrood, Sml. I, s. 8195, præmis 25).

17 Hvad angår den foreliggende hovedsag må det konstateres, at det fremgår af forelæggelsesdommen, at Tribunal du travail de Mons er af den opfattelse, at ONP udelukkende har anvendt artikel 52, stk. 1, andet afsnit, i den kongelige anordning af 21. december 1967 som følge af, at der udredes en ydelse fra en anden medlemsstat, og at ONP i forhold til national ret har anvendt denne bestemmelse korrekt.

18 Det følger heraf, at den nationale bestemmelse, der er omtvistet i hovedsagen, skal anses for — i det mindste implicit — at omfatte ydelser, som den pågældende oppebærer fra en anden medlemsstat.

19 Som generaladvokaten har anført i punkt 40 og 41 i forslaget til afgørelse, er det ubestridt, at anvendelsen af antikumulationsreglen i artikel 52, stk. 1, andet afsnit, i den kongelige anordning af 21. december 1967 medfører en nedsættelse af det samlede beløb af de ydelser, som den pågældende har krav på.

20 Under disse omstændigheder skal det første spørgsmål besvares med, at en medlemsstats bestemmelse om beregning af efterladtepension, der foreskriver en begrænsning af loftet for sammenlægning af »alderspension/efterladtepension«, når den efterlevende ægtefælle kan gøre krav på en efterladtepension, der skal udredes af en anden medlemsstat, udgør en bestemmelse om nedsættelse i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 46a og 46b i forordning nr. 1408/71.

Andet spørgsmål

21 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 46a og 46c i forordning nr. 1408/71 er til hinder for anvendelsen af en

medlemsstats bestemmelser, der indeholder en antikumulationsregel, hvorefter en efterladtepension, der består ret til i den pågældende medlemsstat, skal nedsættes som følge af, at der samtidig er erhvervet ret til efterladtepension i henhold til en anden medlemsstats lovgivning.

22 For at kunne besvare dette spørgsmål bemærkes indledningsvis, at det fremgår af artikel 12, stk. 2, i forordning nr. 1408/71, at bestemmelser om nedsættelse i en medlemsstats lovgivning — medmindre der er fastsat andre bestemmelser herom i forordningen — kan gøres gældende over for personer, der modtager en ydelse fra den pågældende medlemsstat, når de samtidig kan få udbetalt andre sociale sikringsydelser, selv om det drejer sig om ydelser, som den pågældende har erhvervet ret til i medfør af en anden medlemsstats lovgivning.

23 En undtagelse fra princippet i artikel 12, stk. 2, i forordning nr. 1408/71 findes i forordningens artikel 46b, stk. 1, der bestemmer, at i tilfælde af sammenfald af ydelser af samme art, finder bestemmelser om nedsættelse i en medlemsstats lovgivning ikke anvendelse på en ydelse, der beregnes i henhold til samme forordnings artikel 46, stk. 2.

24 I denne forbindelse bemærkes, at efter fast retspraksis skal sociale sikringsydelser betragtes som værende af samme art, når deres genstand og formål samt deres beregningsgrundlag og tildelingsbetingelser er identiske (jf. bl.a. dom af 12.2.1998, sag C-366/96, Cordelle, Sml. I, s. 583, præmis 19). Den belgiske efterladtepension og den italienske efterladtepension, der er omhandlet i hovedsagen, udgør dermed ydelser af samme art i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i forordning nr. 1408/71.

25 Som generaladvokaten har anført i punkt 48 i forslaget til afgørelse, har ONP i hovedsagen beregnet ydelserne i henhold til artikel 46, stk. 2, i forordning nr. 1408/71.

26 Det følger heraf, at den belgiske og den italienske efterladtepension i hovedsagen er omfattet af undtagelsen i artikel 46b, stk. 1, i forordning nr. 1408/71, og at en bestemmelse om nedsættelse som den, der er omhandlet i hovedsagen, således ikke kan anvendes ved beregningen af ydelserne i henhold til denne forordnings artikel 46, stk. 2.

27 Det fremgår imidlertid af Domstolens praksis, at bestemmelserne i artikel 46 i forordning nr. 1408/71 skal anvendes i deres helhed, såfremt anvendelsen af den nationale lovgivning viser sig at være mindre fordelagtig for den pågældende end anvendelsen af de fællesskabsretlige bestemmelser i denne artikel (jf. bl.a. dom af 11.6.1992, forenede sager C-90/91 og C-91/91, Di Crescenzo og Casagrande, Sml. I. s. 3851, præmis 16).

28 Beregningen af ydelsesbeløbet i medfør af artikel 46 i forordning nr. 1408/71 skal ske i tre tempi. Den kompetente institution beregner først det såkaldte »selvstændige« ydelsesbeløb i henhold til forordningens artikel 46, stk. 1, litra a), nr. i). Derefter beregner den i medfør af forordningens artikel 46, stk. 1, litra a), nr. ii), det såkaldte »proratariske« ydelsesbeløb i henhold til bestemmelserne i artikel 46, stk. 2. Endelig sammenligner den kompetente institution i henhold til forordningens artikel 46, stk. 3, det selvstændige ydelsesbeløb med det proratariske ydelsesbeløb og vælger det af de to beløb, der er højest.

29 Den kompetente institution skal følgelig foretage en sammenligning mellem de ydelser, der vil kunne udbetales alene i medfør af den nationale lovgivning, herunder dennes antikumulationsregler, og de ydelser, der vil kunne udbetales i medfør af fællesskabsretten, og tildele den pågældende den højeste af de to ydelser.

30 Henset til samtlige ovenstående bemærkninger skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 46a og 46b i forordning nr. 1408/71 er til hinder for anvendelsen

af en medlemsstats bestemmelser, der indeholder en antikumulationsregel, hvorefter en efterladtepension, der består ret til i den pågældende medlemsstat, skal nedsættes som følge af, at der samtidig er erhvervet ret til efterladtepension i henhold til en anden medlemsstats lovgivning, såfremt de ydelser, der skal udbetales i medfør af de nationale bestemmelser, viser sig at være mindre fordelagtige end dem, der fastsættes under anvendelse af forordningens artikel 46.

Sagens omkostninger

31 De udgifter, der er afholdt af den belgiske regering og af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Anden Afdeling)

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Tribunal du travail de Mons ved dom af 13. marts 2000, for ret:

1) En medlemsstats bestemmelse om beregning af efterladtepension, der foreskriver en begrænsning af loftet for sammenlægning af »alderspension/

efterladtepension«, når den efterlevende ægtefælle kan gøre krav på en efterladtepension, der skal udredes af en anden medlemsstat, udgør en bestemmelse om nedsættelse i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 46a og 46b i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EØF) nr. 2001/83 af 2. juni 1983, som ændret ved Rådets forordning (EØF) nr. 1248/92 af 30. april 1992.

2) Artikel 46a og 46b i forordning nr. 1408/71, som ændret og ajourført ved forordning nr. 2001/83, som ændret ved forordning nr. 1248/92, er til hinder for anvendelsen af en medlemsstats bestemmelser, der indeholder en antikumulationsregel, hvorefter en efterladtepension, der består ret til i den pågældende medlemsstat, skal nedsættes som følge af, at der samtidig er erhvervet ret til efterladtepension i henhold til en anden medlemsstats lovgivning, såfremt de ydelser, der skal udbetales i medfør af de nationale bestemmelser, viser sig at være mindre fordelagtige end dem, der fastsættes under anvendelse af forordningens artikel 46.

Colneric Schintgen Skouris

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 7. marts 2002.

R. Grass

Justitssekretær

N. Colneric

Formand for Anden Afdeling